

**თამარ გაბროშვილის პროზის
ფილოსოფიურ – ესთეტიკური თავისებურებანი
(„ქრიზთას ქრიზოლითები“)**

**Philosophical-Aesthetic Peculiarities of
Tamar Gabroshvili's prose „Chrysanthemum chrysolites“**

ლალი ურდულაშვილი

თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო

Lali Urdulashvili

Tbilisi Teaching University
Tbilisi, Georgia

ABSTRACT

Tamar Gabroshvili's prose enjoys a sharply individualistic, authorial philosophical vision. Creative works of the author are imprinted with this spiritual handwriting. That is why she is so distinctive with her specific voice in the modern literary space. Her philosophical observations show her artistic-aesthetic thought.

The concept of Tamar Gabroshvili's literary work is the world and a human. In the writer's philosophical and aesthetic thought, a human equals a divine instrument created by God, to whom God gives a continuous spiritual flow by bestowing the art of singing and speaking. According to the author, if it were not so, man could not be human. It would be like a trumpet, a lifeless instrument. A man aspiring to desolation, loneliness, and self-loathing reminds the writer of that beautiful poisonous flower that no one can touch, neither animal nor human. In his conclusion, humanity is much more than being alone with yourself, asceticism. For God, acceptable is the person who is in the community and serves him (we remember Ilia's "Hermit"), otherwise, a person is doomed to die. Humanity means being everywhere and with everyone like the sun. Only then can God's beloved creatures radiate warmth, light like the sun, and warm those around them. Anyone who resembles God can do this. All of us are born with the Lord's mercies. This treasure should be uncovered and well cared for. Everyone has their 'inner world' for their benefit and that of others.

The heart has special significance in the writer's artistic thought. He considers the human heart to be an integral part of one universal heart, which blocks good

thoughts in the human mind and does not give them freedom. She calls this heart a nurturer that brings a person to equilibrium. The writer's creative belief directs the reader's thinking to the truth that man, born like the Lord, must cross the bridge from the C-CW to the C-C-A-C.

საკვანძო სიტყვები: ადამიანი, მზე, ღმერთი, გული, გონება, სინათლე, სიტყვა, აზრი.

Keywords: man, sun, god, heart, mind, light, word, thought.

თამარ გაბროშვილის პროზაულ შემოქმედებას ავტორისეული, მკვეთრად ინდივიდუალური ფილოსოფიური ხედვა მსჭვალავს. მისი ფილოსოფიური დაკვირვებანი ირეკლება მწერლის შემოქმედების მხატვრულ ქსოვილში. შემოქმედის ლიტერატურული ნაღვლის უმთავრესი და უპირველესი კონცეპტი არის ადამიანი. ამ პროზას შესაძლოა ვუწოდოთ პროზა მინიატურებად. მწერლის მიერ დასკვნის სახით წარმოდგენილი ნაფიქრ-ნააზრები ისევე დაწურულად, ლაკონურად არის გადმოცემული, როგორც თავად მინიატურები. ხშირად ისინი რიტმულია და ქმნის თავისებურ მუსიკას წიგნში. მწერლის სტილურ თავისებურებას განაპირობებს დიდი სათქმელის მინიმალ ფორმით გადმოცემა. ფრთიან გამოთქმათა მთელი კასკადი ამდიდრებს წიგნის ცალკეულ თავებს. თემატიკა სერიოზული და მრავალფეროვანია. ეს არის ის, რაც გონიერ ადამიანს ოდითგანვე აცნობიერებინებდა ისეთ მარადიულ სააზროვნო ღირებულებებს, როგორცაა: სიკვდილ-სიცოცხლის მთლიანობის საზრისი, პოეზია და ზოგადად შემოქმედება, ადამიანი – ღვთის განაცხადი დედამიწაზე, სიყვარული – სამყაროს კოსმიური ძალა, მარადისობა – სულის საუფლო.

ადამიანი და მასთან დაკავშირებული რეალიები უმთავრესია თამარ გაბროშვილის ფილოსოფიურ-ესთეტიკურ სამყაროში. მისთვის ადამიანი ასოცირდება უფლისგან შექმნილ ღვთაებრივ ინსტრუმენტთან, რომელსაც სიმღერა-გალობისა და ლაპარაკის უნარქმედების მინიჭებით ღვთისგან უწყვეტად მიეწოდება სულიერი ნაკადი. ავტორის ფიქრით, ასე რომ არ იყოს, ადამიანი ვერ იქნებოდა ადამიანი. ის დაემსგავსებოდა საყვირს, უსულოდ მდებარე არაცოცხალ ინსტრუმენტს: „ადამიანის ორგანიზმი, სასულესანი, მზადმყოფია იმისთვის, რომ იყოს ორღანიზმი და თავისი სიცოცხლე, არსებობა მუსიკალურად გააფორმოს მეტყველებისა და სიმღერა-გალობის უნარქმედებით,“ – ამბობს მწერალი.

მისი საპატიო მიზანსწრაფვა – აპოვნინოს ადამიანს საკუთარი თავი ამ ქაოტურ სამყაროში, გაცხადებულია შემდეგი ფრაზით: „გარეთ გლობალური დათბობის ეპოქა დადგა, შიგნით – გლობალური გამყინვარებისა.“ ეს ყინული უნდა გალღვეს, იქცეს სითბოს, სიყვარულისა და სიცოცხლის დიდ მდინარედ, რათა ადამიანმა შეინარჩუნოს ყველაზე მნიშვნელოვანი

ამჟვეყნად –ადამიანური სახე. იმედის შთამბეჭდავ იმპერატივად ჟღერს ავტორის სიტყვები: „შენ, როგორც სამყაროს შემადგენელი ნაწილი, ეკუთვნი სამყაროს და, პირიქითაც, მთელი სამყარო გეკუთვნის შენ. ადამიანო, ისწრაფე იქითკენ, რომ შენი სული სინათლით აავსო“.

თამარ გაბროშვილი ხაზგასმით აცხადებს, რომ ადამიანი განდევილობისთვის გაჩენილი არსება არაა. ეს აზრი არახალია ჩვენს მწერლობაში. გვახსენდება ილიას „განდევილი“. განდევილობისკენ, მარტოობისა და თავისთავში ჩაკეტვისაკენ მიმსწრაფი ადამიანი მწერალს აგონებს იმ ულამაზეს შხამიან ყვავილს, რომელსაც ვერავინ ეკარება, ვერც ცხოველი და ვერც ადამიანი. ავტორი მზესავით ყველგან მყოფობას ავალებს ღვთისგან მიწისთვის გვირგვინად შექმნილ არსებას. მისი შეხედულებით, „ადამიანობა სიმარტოვეზე, შენ თავთან ყოფნაზე მეტია, და პირიქითაა, მზესავით ყველასთან ყოფნას და თანაარსებობას გულისხმობს“. ამ დროს ძალუძს ადამიანს აფრქვიოს სიტბო, სინათლე და მზიურობა დაამკვიდროს ირგვლივ მყოფებშიც. თუმცა მწერალს ერთი წუთითაც არ ავიწყდება, რომ სინათლესთან ერთად არსებობს სიბნელებიც, სიყვარულთან ერთად – სიძულვილი და რომ „ამ დაღლილ არემარეზე ეკლებს არასოდეს ეკარგებათ შემართება“.

პროზაიკოსის მხატვრულ-ესთეტიკური აღქმით, მიწა შანდალია, სხეული – სანთელი, სული კი – ცეცხლი. უსათუოდ აღუზიანა აკაკის პატრუქთან. სხეული ცვილივით დნება, „ადამიანი სულით ნათობს და ციმციმებენ მიწის ვარსკვლავებად ანთებულსულიანი ადამიანები მიწიერ ტამარ-დედამიწაზე“. მწერლის მხატვრულ წარმოსახვაში ადამიანი არის ცისარტყელა –გავლებული ზეციდან მიწისკენ ან, პირიქით, მიწიდან – ცისკენ, რაც ასევე მიწისა და ცის ერთიანობის განცდას აღძრავს. უმაღლეს იდეალად ავტორი სახავს სულიერი სრულყოფილებისკენ მსწრაფ პიროვნებას, რომელმაც ღვთის სადიდებლად ანთებული პატარა სანთელი მაღლით უნდა გააჩირადნოს, სული დაუპუროს ირგვლივ მყოფთ და თავისი არსებობით ნათლით აღავსოს სამყარო.

ავტორის დაკვირვებით, ადამიანების აზრთა სამეფო ძალიან ჰგავს ცხოველთა სამყაროს. მისი ცალკეული ემოციური გამოვლინება ზუსტად ესადაგება ამა თუ იმ ცხოველის თვისებას, მოძრაობა-ქმედებას. გაბრაზების ან თავდაცვის საჭიროების დროს იგი ჰგავს განრისხებულ ლომს ან ვეფხვს, სისუსტისა და უმწეობის შემთხვევაში ის კატასავით კნავის, სხვისი აზრების გამეორებისას თუთიყუშს ემსგავსება, სასიყვარულო განცდისას ციციანთელასავით ენთება, უმაღლესი შემოქმედებით ტკბობისას ყვავილზე მჯდარ მათრობელა ნექტარით მთვრალ ფუტკარს წააგავს, მშვენიერებასთან ზიარებისას ყელმოღერებულ ირემს გვაგონებს, უმაღლესი სიბრძნე გველთან ასოცირდება, ერთგულება – ძაღლთან, უმანკოება – მტრედთან. აზრები ცხოველთა მსგავსად დათარეშობენ ადამიანის გულ-გონებაში, მხოლოდ მათ უთავბოლო თარეშს აკავებს გული, რომელსაც შეუძლია ყველა ცხოველს თავისი კუთვნილი გალია მიუჩინოს და ჩაკეტოს

მასში, არ მისცეს მოქმედების თავისუფლება. ასეთ გულს შემოქმედი უწოდებს აღზრდილ გულს, რომელსაც წონასწორობაში მოჰყავს ადამიანი. აღზრდილ გულს ეს არ შეუძლია, ამიტომაც ასეთი გულის მატარებლებს უგულოებს უწოდებს ავტორი. აქვე მწერალი ყურადღებას ამახვილებს ადამიანისა და სამყაროს მიმართების საკითხზე. ეს ნააზრევი ხელს უწყობს მკითხველს თავისი ფიქრი მიმართოს იმ ჭეშმარიტებისაკენ, რომ უფლის შობილი უმაღლესი რაობა ღირსეულად უნდა დამკვიდრდეს დედამიწაზე, როგორც ძე სინათლისა და გადოს ხიდი სიკვდილიდან უკვდავებისაკენ.

თამარ გაბროშვილის პროზაში ერთ-ერთი უმთავრესია შემოქმედებითობის საკითხი. შემოქმედება ის მედიუმი, რომლის მეშვეობითაც მწერალი ამყარებს მიმართებას ცხოვრებასთან, ზოგადად სამყაროსთან. ამ თვალსაწიერიდან აღიქვამს ის სრულიად ჩვეულებრივ, ემპირიულ მოვლენებს. შემოქმედის საწყისი მის არსებაში გარესამყაროსგან თავდაცვის ეკლიანი ქურქიც არის და იმავდროულად ვარდისფერი ყვავილებით შეფიფქული ატმის რტოებიც. მწერლისეული ხედვა შემოქმედის დანიშნულების შესახებ ცნაურდება შემდეგ სიტყვებში: „სამყაროში დევს უამრავი „ტვირთი“. ხელოვანი ცდილობს თავისი შესაძლებლობების შესატყვისი „ტვირთის“ აწევას ორიგინალური ხერხით, რათა იყოს გამორჩეული. სწორი ხედვა, მახვილი მზერა და შეუმცდარი ალღო ნამდვილი „ტვირთის“ გამორჩევისა, – აი, ის, რაც პირველ რიგშია საჭირო.“

თამარ გაბროშვილის სააზროვნო ღერძი ქრისტიანულ მსოფლხედვას ეფუძნება. ეს ნაკადი ირეკლება ავტორის მიერ შემოთავაზებულ თითოეულ საკითხზე მსჯელობისას. საინტერესოა, რომ ჩვეულებრივი ხეები მისთვის ქარში მლოცველების ასოციაციას იწვევენ, ქარისგან ტოტემგადაზნექილი ხეების რწევა უფალთან შეხვედრის საიდუმლო მისტერიას განასახიერებს. მსგავსი გააზრება ხეთა და ქართა ურთიერთმიმართებისა გვხვდება ნიკო სამადაშვილის პოეზიაში. რევაზ სირაძისეული ინტერპრეტაციით, ეს ურთიერთქმედება ზეცისა და მიწის კავშირით არის განპირობებული. ამ საოცარ ბუნების სიმფონიაში შემოქმედის მაძიებელი თვალი იხილვება. მწერლის ესთეტიკურ აღქმაში შემოდის ნედლი, ლაპლაპა ფოთლებისა თუ ცადაღერილი მწვანე, ხასხასა ნაძვ-კვიპაროსთა სადღესასწაულო მეჯლისი, რომელიც მათ უფალთან შეხვედრისას გაუმართავთ. აქვეა აწ უკვე გამზმარი, ფუტურო, სიძველისაგან გაშავებული, სიკვდილთან წილნაყარი ხეებიც. მათი დრტვინვა და გოდება მძიმე განცდას ბადებს მწერალში. გვახსენდება ვაჟასეული ხმელი წიფელი, ცხოვრებაგამოვლილი, ძალაგამოცლილი და მაინც მედგარი, იმედიანი.

თავის პროზაულ ჩანაწერებში თამარ გაბროშვილი ეხება კაცობრიობის მარადსაფიქრალ სიყვარულის თემას. ის მკთხველს სთავაზობს სიყვარულის სამასწავლებლოს. თავის ფიქრიან სათქმელს მწერალი გამოხატავს კონცეპტუალური ფრაზით: „ადამიანი ძალიან გართულდა, საკუთარ თავში

ჩაიხლართა, აურზაურიანი, ეჭვიანი არსება გახდა. ამიტომაც ძალიან უჭირს სიყვარული, რამეთუ სიყვარული მარტივია, მდუმარედ მინდობილია უფალს“. სულისმიერი გრძნობა ამალღებული და მშვენიერია, რომელიც მარადისობაში აგრძელებს სიცოცხლეს. მხოლოდ ღვთიური მადლით სავსე ადამიანებს ძალუბთ ის უშურველად გასცენ. უმადურს ანუ უმადლოს მადლის გასაღებად ძალზე განსაზღვრული ტევადობის ჭურჭელი აქვს. მასში მხოლოდ იმდენი მადლი ჩაედინება, რამდენის დატევის უნარიც აქვს პიროვნებას. ორი ადამიანის ურთიერთობას ავტორი ზიარჭურჭლის პრინციპს ადარებს. მხოლოდ გათანაბრების შემთხვევაში დგება ჰარმონია და სიყვარულის სიხარული.

„ქრიზთას ქრიზოლითების“ მეშვიდე კარად წარმოდგენილია ე.წ. საღვთო ნაწილი. ვფიქრობთ, ამ ნაკვეთში საუკეთესოდ არის გამოყვანილი ავტორის შინაგანი მე, მისი სიღრმისეული ხედვა, სულის წვა და გონების სინათლე. აქ ერთმანეთს მისდევს და ენაცვლება ავტორისეული გრძნობად-ემოციური პლასტები და განსჯითი თემები. ფიქრი ფიქრზე დიდ მდინარესავით მიედინება – ჩუმად, ღრმად, უხმაუროდ, უპრეტენზიოდ, მაგრამ თავდაჯერებით. უმთავრესი ფიქრი კი ასე ჩამოინაკვთება: „მწამხარ, უფალო, მყავხარ, უფალო, დიდება შენდა, უფალო ჩემო. ამინ“.

მწერალი ადამიანს ღვთაებრივ ფერხულში ჩაბმულ სინათლის ძეგლ წარმოსახავს, რომელმაც მზეობა უნდა ისწავლოს, რათა თავადაც ოდესმე შეძლოს სითბოს, სინათლის სიყვარულის გაცემა, „საყოველთაო ამალღება – გათენება – აღდგომა“.

საინტერესოა თამარ გაბროშვილის მიერ სიკვდილის ფორმათა სამ სახეობად გააზრება. ავტორის წარმოდგენით, ესენია: მსუბუქი, საშუალო და რთული.

მსუბუქი ფორმით სიკვდილის შემთხვევაში ადამიანს ეუფლება მელანქოლია, შავი ფიქრები, შიში, ეჭვიანობა, დამანგრეველი ენერგეტიკის მქონე სიტყვების მოძალება.

საშუალო ფორმის სიკვდილი ფიზიკურ დაავადებებთან, ტკივილებთან იგივედება, „ბასრი სიტყვები ჩამოდიან ადამიანის ორგანიზმში და მას თანდათან ანადგურებენ“.

რთული ფორმაა „გარდაცვალება შენი ან შენ გამო სხვისი. სხვა თუ მოკალი, შენი სიკვდილია“. ამავე თემას განავრცობს სიტყვა სამარის მწერლისეული რეცეფცია. გარდაცვლილი ადამიანი სამგან ივანებს. ერთი – ხორციელად მიწაში, მეორე – ადამიანთა ხსოვნასა და შემოქმედებით ნაწარმოებებში, მესამე – სული მარადიულ სასუფეველში. ეს აზრი შორეულ ალუზიას ქმნის აკაკის სიტყვებთან: „სამგან გაქვს ბინა, სულიკო“. და ბოლოს ფილოსოფიურ-ესთეტიკურ მიგნებად შეიძლება მივიჩნიოთ ავტორისეული გააზრება სიტყვისა აღსასრული, რომელიც ადამიანის ამქვეყნიური ყოფის დასასრულსაც გულისხმობს და ამავე დროს სულიერ ზეაღსვლასაც.

საინტერესოა, რომ ზოგ შემთხვევაში მწერალი სიტყვათქმნალობასაც მიმართავს. მაგ: ჩიტ-კოკრები, გულბურთაობა, ალმას-ბორბალი, სულფრენა, სასულენი და ა. შ.

დასასრულ უნდა ითქვას, რომ თამარ გაბროშვილის სიტყვისა და აზრის ქრიზოლითები ერთი დიდი სინათლის ნაკადია, რომელიც მხოლოდ ჰორიზონტალურად კი არა, ვერტიკალურადაც განიფინება სივრცეში და აზიარებს მკითხველს შემოქმედების სიხარულს.

დამოწმებული ლიტერატურა

- გაბროშვილი 2004: გაბროშვილი თ., გაიმეორე სიცოცხლე. თბილისი, 2004.
 გაბროშვილი 2012: გაბროშვილი თ., ქრიზთას ანთოლითები. თბილისი, 2012.
 გაბროშვილი 2020: გაბროშვილი თ., ქრიზთას ქრიზოლითები. თბილისი, 2020.
 სირაძე 2000: სირაძე რ., ქართული კულტურის საფუძვლები. თბილისი, 2000.